

reevaluată, rescrisă, filtrată de fetița lui, Irina, care trăiește cu gravitate iubirea părinților ei nimicită de o lume violentă ce îi asasinează tatăl în chip bestial. Personajul-cheie al piesei, Irina (care ne amintește de fetițele-martor din piesele lui Radu Macrinici), este un teleobiectiv de mare precizie, prin care lumea se vede în adevăratele ei culori și dimensiuni care, la Radu F. Alexandru, nu pot fi altfel decât afective.

Stilistic vorbind, Radu F. Alexandru se plasează, uneori, în imediata apropiere a telenovelei așa cum bine se observă în *Recviem în 13 mișcări* (tablouri). Înțelegem prin telenovelă viața noastră de fiecare zi, romanțată, adică alcătuită din trădări în iubire și răzbunări devastatoare. Dacă în *Poveste despre tatăl meu*, personajul misterios era fetița Irina, aici, performanța literară este atinsă în portretul Luciei, asemănătoare cumva cu Anca din *Năpasta* lui Caragiale. Avem aceeași răzbunare analitică, elaborată, rece menită să sancționeze, nu o crimă, de data aceasta, ci o trădare insuportabilă. Lucia crede că Angela, recăsătorindu-se cu Bogdan, săvârșește unul dintre acele „păcate care nu pot fi iertate”. Spre deosebire de Anca lui Caragiale, Lucia duce spiritul justițiar la paroxism, se crede mesagerul lui Dumnezeu, un înger al răzbunării. Radu F. Alexandru atinge un nivel spiritual al pedepsei, divinizează răzbunarea. O actriță cu simțul religios foarte dezvoltat ar putea face o capodoperă din rolul Luciei. Modificând permanent perspectiva în cele 13 mișcări ale recviemului închinat cuplului Angela–Bogdan, prezentând aceleași acțiuni în interpretarea unor personaje diferite, Radu F. Alexandru obține o viziune completă, obiectivă, indiscutabilă asupra faptelor.

Totuși, cea mai rafinată și mai înduioșătoare dramă din volum este *Domnul Sisif* care vorbește despre dreptul unor sexagenari la iubirea târzie. Ne amintește de un film, inegalabil, jucat de Henry Fonda și Katharine Hepburn, despre o mare iubire între o femeie și un bărbat foarte bătrâni, iubire care a sfârșit odată cu ei... (*Pe lacul auriu* de Mark Rydell). Eroii lui Radu F. Alexandru se curtează într-un parc ca doi adolescenți, pentru a porni împreună pe drumul morții. Ar fi multe de spus despre cavalerismul (în proiecție estetică, desigur,) al lui Radu F. Alexandru, o prezență totdeauna distinsă, civilizată, afectuoasă. Acest „cavalerism” al omului se transferă asupra stilului literar. Din acest tezaur al cavalerismului face parte și cultul autorului pentru iubire. „Numai iubirea stârnește suferința” susțin personajele lui Radu F. Alexandru, dar nu se feresc niciodată de suferință, pentru că iubesc iubirea.

Radu F. Alexandru, *Totul despre tatăl meu*, Editura Universală, București, 2007.

Ștefan OPREA

Jurnalul unei actrițe

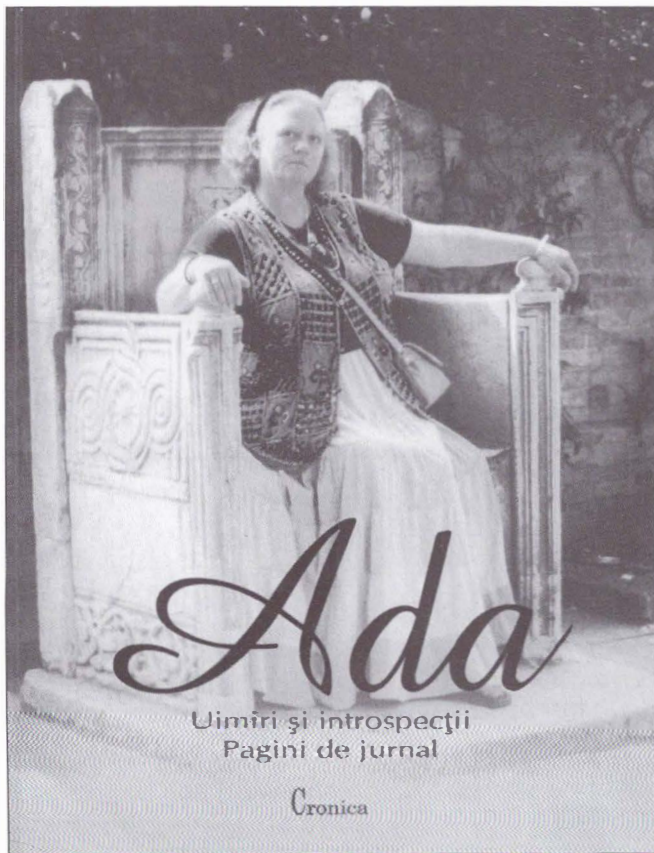
Nu sunt mulți actorii care țin un jurnal sau care, la o anumită vârstă, își scriu memoriile. Cei care au făcut-o însă ne-au lăsat mărturii nu doar despre ei, despre viața și creația lor, ci și despre atmosfera din teatre, despre sistemul de lucru al unor regizori, despre colegi și directori de teatru – fapt remarcabil, util istoriei acestei arte atât de supuse efemerității și uitării. De aceea am primit întotdeauna cu interes asemenea cărți.

Cu același interes am citit jurnalul regretatei actrițe ieșene **Ada Gârțoman-Suhar**, o carte elegantă, foarte frumos scrisă și ilustrată și tot atât de frumos editată prin grija afectuoasă a pictorului Liviu Suhar, soțul actriței.

Nu știm dacă ceea ce cuprinde cartea este *tot* ce a scris Ada în jurnal; pauzele temporale foarte mari dintre o notație și alta ne fac să credem că paginile cărții sunt doar o selecție din ceea ce ea numea „caietul sufletului meu”, în care își propunea să noteze totul „fără temeri, fără cenzură, fără minciuni și ascunzișuri”.

Cea mai mare parte a jurnalului cuprinde însemnări de călătorie, din care reținem marea ei deschidere spre lume, spre frumusețile și valorile pe care le-a întâlnit colindând lumea, vizitând muzee de artă, bucurându-se de minunile naturii și ale civilizației. Dar acestea sunt notații obișnuite, întâlnite frecvent de cititorii jurnalelor de călătorie. Valoarea lor stă mai întâi în faptul că sunt scrise cu talent literar, iar apoi că ne dezvăluie o ființă sensibilă, în sufletul căreia toate capătă o anume semnificație. Întotdeauna notațiile de acest fel intră în rezonanță cu starea autoarei – o stare cvasipermanentă de nemulțumire, de insatisfacție, aproape de nefericire. Actrița poartă cu ea pretutindeni această stare care s-a coagulat în ființa ei, venind dinspre profesie. Nu-i nici o noutate în afirmația că artistul e, de regulă, un nemulțumit; nemulțumit de sine, de creația sa, de contextul în care trăiește și muncește, de tot. În jurnalul Adei plutește fără întrerupere aburul, uneori chiar negura nemulțumirii, insatisfacției și, pe alocuri, își face loc chiar disperarea: „...
Mă întreb ce mai e și cu mine pe pământul ăsta..., dar mă ține credința că într-o zi voi afla”; „Dar oare drumul pe care mă aflu e adevărat?”; „Am avut o încredere continuă în mine, dar spaimele și nereușitele m-au încrâncenat”; „Toate faptele mele au fost sub semnul suferinței, al spaimei și al umilinței, al neîncrederii și nesiguranței”. Înainte de a da vina pe alții, se consideră ea însăși vinovată: „Vinovată pentru tot ce mi se întâmplă în viață. În viața profesională... Poate orgoliul, poate ambiția...”

Într-adevăr, e și mult orgoliu, recunoaște ea însăși, căutând – autobiografic – rădăcinile acestuia în gena ei de urmașă a grofilor unguri și a boierilor olteni. „Cred că sunt principala vinovată... Și asta dintr-un fel de orgoliu aristocratic, i-aș putea spune (care gena funcționează mai puternic, a grofului maghiar sau a boierului oltean?)”.

Ada

Umiri și introspecții
Pagini de jurnal

Cronica

Nemulțumirile ei profesionale erau firești; orice actor vrea să fie mai prețuit decât este, vrea să joace mai mult decât joacă, vrea să i se dea roluri mai importante decât i se dau. Asta voia și Ada. M-am crispat însă când am citi notațiile ei despre Teatrul în care și-a petrecut viața și profesia: „Ce se întâmplă în teatrul ăsta? Numai porcării!” Și în altă parte – după o călătorie în Egipt: „Iată-mă din nou în jungla Teatrului Național din Iași”; „Trupă prăfuită”; „Convenționalismul care caracterizează scena ieșeană”.

După ce am citit aceste fraze, am tras din raftul bibliotecii mele cartea Doamnei Anny Braeschi *Cu grimonul pe oglindă* și am recitit-o din scoară în scoară. Câtă eleganță! Câtă iubire pentru instituția teatrală în care a trăit și a muncit! Câtă prețuire pentru partenerii de scenă! Poate de aceea și astăzi, după atâta vreme de la dispariția ei, i se spune *Doamna Anny Braeschi* sau *Regina*.

Trecem repede peste toate acestea, căci jurnalul Adei își recucerește valoarea prin pagini substanțiale despre munca actorului, despre întâlnirea cu personajele interpretate, despre colaborarea cu regizorii și partenerii în realizarea unor spectacole. Actrița se dezvăluie astfel ca un om de teatru serios, inteligent, cult. Sunt exemplare analizele ei de personaj, truda de a le descifra, de a le schița o biografie de la care să plece și la care să se întoarcă efortul interpretării și al înscrierii personajului în contextul spectacolului. Sunt de citit cu folos aceste analize mai ales de către actorii tineri sau de către cei ce se pregătesc pentru profesia de actor; ei vor putea cunoaște mai bine aceste personaje, dar vor înțelege mai exact ce presupune întâlnirea actorului cu personajul.

Pentru cititorii care n-au cunoscut-o pe Ada și la care, poate, jurnalul ei nu va ajunge niciodată, cităm câteva fraze pe care le-am scris la moartea ei prematură:

„A fost actriță a Teatrului Național din Iași. Ardeleancă adoptată de peisajul artistic al Iașului, pentru că i se potrivea prin generozitate spirituală și talent, prin bucuria creației, prin credința și dăruirea totală cu care făptuia actul artistic, prin statornicia față de instituția teatrală care i-a deschis pentru prima dată poarta spre împlinire, Ada a rămas vreme de două decenii (vai, cât de puțin!) componentă de bază a trupei ieșene. Era o actriță specială, cu o polivalentă dotare: juca dramă și comedie, cânta și dansa, era exuberantă și profund tristă, comunicativă și taciturnă, participativă și însingurată, afectuoasă și retractilă – adică artistă complexă, de substanță nobil histrionică, purtând cu ea multiplele identități ale personajelor interpretate și rămânând, totuși, mereu, ea însăși”.

Iată și principalele roluri pe care le-a interpretat: Mașa din *Adio, studenție!* de Al. Vampilov, Julia din *Domnișoara Julia* de Strindberg, Madame Pace din *Șase personaje în căutarea unui autor* de Pirandello, Babakina din *Ivanov* de Cehov, Invidia pașnică din *Nu muriți din întâmplare* de Băieșu, Efimița din *Conul Leonida față cu reacțiunea* de Caragiale, Frosina din *Avarul* de Moliere, Pasqua din *Gâlcevile din Chioggia* de Goldoni, Dorine din *Tartuffe* de Moliere, Gaeva din *Livada de vișini* de Cehov, Mama din *Roberto Zucco* de Koltes, Doamna și Doctorul celebru din *Nô. Cinci povestiri de dragoste* de Mishima, Daria Petrovna din *Inimă de câine* de Bulgakov, Jacques Bunice din *Jacques sau Supunerea și Viitorul e în ouă* de Eugen Ionescu, Mercuțkina din *Jubileul* de Cehov, ș.a.

Dacă suntem de acord cu Montaigne, care zice că moartea e un fragment din ordinea universului, sau cu Prevost, care considera moartea condiția sub care ne-am născut, e spre a ne tempera regretul că o actriță ca Ada a dispărut cu mult înainte de a oferi spectatorilor tot ceea ce talentul ei ar fi putu să le ofere.

Ada Gârțoman-Suhar, *Uimiri și introspecții. Pagini de jurnal*, Ed. Cronica, Iași, 2006.